

1962 1952

12

--

Efter det andra världskrigets utbrott blev Raoul Wallenberg genom Jacob Wallenbergs förmedling direktör för Mellan-europeiska Handelsbolaget. Själén i detta företag var en ungersk jude vid namn Lauer. Genom dennes inflytande och under flera affärsresor till Budapest fick Raoul ett stort intresse för de ungerska judarnas öde. Dessa hotades nämligen under krigets senare skede med fullständig förintelse från Nazisternas sida. Han åtog sig gärna ett uppdrag av svenska regeringen att som legationssekreterare vid vår Budapest legation arbeta för judarnas skyddande. Detta svåra och ~~vanskliga~~ ^{farliga} uppdrag fullgjorde han under mycket vanskliga förhållanden, på ett sätt som lände honom till stor ära, men då hotet från nazisterna och de ungerska pilkorsmännen avlägsnats genom ryssarnas erövring av Budapest, försvann han i början av 1945 i ett ryskt fängelse. Sedan dess ha vi icke haft någon förbindelse med honom. Utrikesdepartementets halvhjärtade åtgärder för att klarhet om hans öde, och sent om sidor för att få honom hemsänd ha hittills varit resultatlösa.

den 12 november: I samband med Kungens 70-årsdag har Raoul tilldelats medaljen " Illis quorum meruere labores". Förhistorien härtill är följande. I somras meddelades av fru Mia Leche-Löfgren, vilken tillhör kommittén för Raouls befrielse, och visat stort intresse för denna sak, att hon på besök vid svenska ambassaden i Paris / haft ett samtal ang. Raoul ambassadör Westman och dennes sekreterare Lennart Petri. Den sistnämnde hade tidigare under ett par år, medan U.D. visat fullständig passivitet i allt som rörde Raoul, varit referent inom U.D. i frågor som gällde honom. Under samtalet uttalade Westman och Petri att det vore möjligt att Raoul själv icke velat återvända hem efter sin tjänstgöring i Budapest därför att han haft anledning frukta efterräkningar på grund av att av honom utfärdade skyddspass utlämnats till Nazister och utnyttjats av dem. Sedan författaren Rudolph Philipp, en österrikisk jude, som Hitler regimen kommit hit till Sverige och alltsedan 1946 med stor skicklighet och energi arbetat för Raouls sak, fått meddelande om samtalet vände han sig till kabinetssekreterare Arne Lundberg, med vilken han tidigare samarbetat under dennes journalisttid, och framhöll för honom nödvändigheten av att UD. fritog Raoul ifrån sådana beskyllningar genom att ge honom en hög utmärkelse. Lundberg, som tidigare under Philipps påtryckningar utverkat en note från UD. om Raouls återlämnande och i allmänhet visat ett mycket positivt intresse för hans sak, var emellertid föga benägen att tillmötesgå Philipps förslag, då han fruktade att en sådan utmärkelse skulle utlösa en ny tidningspolemik vilket enligt hans mening kunde försvåra arbetet för Raouls befriande. Efter upprepade påtryckningar från Philipps sida bestämdes emellertid att Raoul i samband med det allmänna ordensregnet på 70-årsdagen skulle

13

2291

få antingen en hög orden eller "ILLIS quorum"! Philipps aktion avsåg även att utmärkelsen skulle markera UD:s uppfattning att Raoul fortfarande var i livet. Så uppfattades den också av samtliga tidningar utom för Svenska Dagbladet, som kommenterade saken under rubriken: "Posthum utmärkelse för Raoul Wallenberg." Detta gav mycket malört i glädjebägaren, särskilt som Svenska Dagbladet är livorgan för större delen av bekantskapskretsen. Sedan jag och flera andra ruskat om tidningens redaktion, infördes i dess landsortsupplaga och i följande dags Stockholms upplaga ett korrekt meddelande på framskjuten plats. Jag hoppas att skadeverkningarna därmed blivit undanröjda.

Den 14 november: I dag ha vi haft Philipp och fru Bellander på lunch. Dessa båda ha med stor energi och offervillighet sedan många år tillbaka biträtt oss i arbetet på efterforskningarna efter Raoul och hans befrielse. Philipp började därmed redan år 1946, då han på Arvid Fredborgs förlag utgav en bok om Raoul Wallenberg, vari han på grundval av då föreliggande material hävdade att Raoul fängslats av ryssarna. På grund av den skarpa kritik, som han ägnade åt UD:s lama åtgärder för Raouls återförande till hemlandet, rönste boken tyvärr ett ganska stort motstånd och endast en liten del av upplagan blev såld. Han har emellertid fortsatt att med frenetisk energi föra en livlig verksamhet för att med pressens hjälp driva UD till ökad aktivitet. På grund av Philipps förmåga att stöta sig med flertalet av de personer, som han därvid kommit i beröring med, har fru Bellanders älskvärda och intensiva biträde i aktionen varit av mycket stort värde. Genom dessa två personer som på ett lyckligt sätt kompletterat varandra, och genom de nya vittnesmål som framkommit, har UD förmåtts att gentemot ryssarna hävda att Raoul befinner sig i rysk fångenskap och kräva hans hemsändande. Så till vida har aktionen således vunnit framgång att den uppfattningen att Raoul omkommit i Budapest, som vid Philipps inträde i aktionen var gängse inom landet och vilken vi så gott som resignerat, numera kan anses vara skingrad.

Den 21 november Jag har i dag talat med en herr von Bayer från Budapest som uppgav sig ha varit en av Raouls närmaste medarbetare och som ville ha ett bidrag till Valdemar Langlet, vilken samtidigt med Raoul bedrev hjälpverksamhet i Budapest för Röda Korset räkning. Då jag hört att Langlet 1945 givit spridning åt Raouls död i Budapest, ansåg jag mig inte ha anledning att lämna bidrag till Langlet. Under samtalet meddelade v. Bayer att det var på hans kontor i Pest, som Raoul omhändertogs av ryska officerare, och att dessa talade flytande ungerska, vilket givit anledning till antagandet

1952

14

att de varit till ryska officerare utklädda pilkorsmän, som därefter bortfört och dödat Raoul. Jag framhöll då orimligheten av detta antagande då ryska utrikesdepartementet i så fall inte haft någon anledning att lämna vår minister i Moskva meddelande om att Raoul omhändertagits av sovjetiska myndigheter.

Den 5 december: Vi hade Philipp hos oss på middag. En utlandskorrespondent vid namn Saltzer hade bett honom om fotografier för en artikel om Raoul som skulle skickas till en Schweizisk bildtidning. Sedan vi letat reda på en del sådana började Philipp tala om den allmänna bojkott som drabbat honom. Alltsedan han år 1946 börjat kampanjen för Raoul har han varit portförbjuden inom regeringspartiets tidningar, Detta förbud fortfar även sedan regeringen numera själv arbetar för Raouls hemkomst. Philipp anses vara indisciplinär. Även andra tidningar vägra att taga emot bidrag av Philipp, vilket i viss mån kan bero på hans obehärskade uppträdande. Han klagomål över förhållandena pågingo till kl. 1 på natten.

Den 6 december: Besökte i dag Philipp för att lämna honom ytterligare ett par fotografier och för att erbjuda honom hjälp i anledning av dets ekonomiska betryck, varunder han tydligen lever.

Han var djupt deprimerad och visade mig en låda av honom författade artiklar, som refuserats av tidningarna. Han beklagade sig bittert att han icke längre kunde få in någon artikel under sitt eget namn, utan måste biträda andra journalister med författandet av artiklar, för vilka dessa sedan uppburo arvoden, varav de avstod en liten bråkdel till honom. Han grät över sitt öde som brutit hans bana som författare i det ögonblick då hans kampanj för Raoul burit frukt och han trott på rehabilitering efter alla hårda stötar, som han fått under kampanjens tidigare skeden. Han avböjde emellertid mitt erbjudande om penninge hjälp, då han för tillfället hade tillräckliga medel för sitt uppehälle.

Den 7 december: I dag ringde Philipp och meddelade att han av Saltzer fått veta att den Schweiziska tidningen varit mycket belåten med hans artikel (som författats av Philipp) och utlovat ett avsevärt förhöjt arvode, varav Saltzer skulle avstå en betydligt större del än vad som tidigare överenskommits. Philipp var därför mycket optimistisk och hoppades på ett gott resultat av fortsatt samarbete med Saltzer, som tycks vara en hygglig karl. Hoppas att Philipp inte skall stöta sig med sitt obehärskade sätt att uttrycka sig.

Den 10 december: Kabinetssekreterare Lunberg ringde Maj och meddelade att Raouls medalj skulle överlämnas till henne av utrikesministern kl. 11 i morgon. Sedan hon underrättat Philipp därom uppsökte han Lund-

Lundberg och framhöll det olämpliga i denna ceremoni ,som var avsedd att förevigas av tillkallade fotografer. Det överenskoms då att detta högtidliga överlämnande skulle inställas och jag skulle vid tillfälle hämta medaljen hos Lundberg.

Den 11 december I dag har jag varit uppe och hämtat Raouls medalj. Jag talade samtidigt om Philipps situation och han lovade att tala med tidningarna för att söka förmå dem att ge Philipp arbete, men framhöll samtidigt att denne med sitt obehärskade sätt skaffat sig så många ovänner. Han nämnde också att Undén sammanträffat med Vyshinsky vid det pågående N.F. mötet i New York och då ingående och enträget talat om angelägenheten att ryssarna tillmötesgick den svenska noten om Raoul.

Den 30 december: Maj har i dag fått ett brev ,som en i München bosatt tysk skickat till Annie Wallenbergs syster Bib Adelsköld och vari han talat om att en bekant till honom tidigare räddat fångar ur rysk fångenskap och möjligen skulle finna utvägar för Raouls räddning. Bib Adelsköld hade skickat brevet till Oscar Falkman ,som i sin tur skickat det till generaldirektör Anders Örne ,ordförande i den kommitté som år 1947 tillsats för att bedöma bevismaterialet ang. Raouls vistelse i rysk fångenskap. Örne hade därefter skickat brevet till Philipp ,som underrättat Maj om brevets vandringar ,vilka tagit c:a tre veckor i anspråk .Maj var mycket upprörd över att Bib och Falkman icke underrättat henne om brevet.